

כתובות פט

משה שווערד

1. ספר פרדס יצחק

(א) **מתני'** הוציאה גט ואין עמו ל"א כתובה (עד כאן מעמוד ז') גובה כתובתה כתובה ואין עמה גט וכו'.
לכאורה מלשון המשנה "הוציאה גט" משמע דנעתינן גט ממש ולא סגי בעידי הגט, ולכאורה אינו מובן למ"ד כותבין שובר למה צעי גט דוקא ולא סגי בעידי גירושין, בשלמא למ"ד אין כותבין שובר מובן היטב למה צריכה להביא הגט, דאל"כ יש לחוש דלמחר תגבה פעם שנית ולא יהא נאמן לטעון פרעתי ל"ב כיון דהדין הוא דיכולה

ה'וצא מכל זה דלהתוס' ליכא ריעותא במה שאין לה הגט צידה ז"ל, ולכן למ"ד כותבין שובר נאמנת האשה גם כשלא הביאה הגט, ורק באופן שאין לה גם עידי גירושין נאמן הבעל במיגו, ולמ"ד אין כותבין שובר צריכה להביא הגט כדי שלא יבא הבעל לידי הפסד אם תגבה למחר עוד הפעם, ולדידיה אפי' באופן שאין הבעל טוען פרעתי ז"ל אם לא הביאה גט אינה יכולה לגבות מטעם זה ז"ל, אבל לרש"י גם למ"ד כותבין שובר צריכה להביאה גט דבל"ז איכא ריעותא במה שאין הגט צידה, ומ"מ זהו רק כשהבעל טוען פרעתי, משא"כ למ"ד אין כותבין שובר אפי' כשאין הבעל טוען פרעתי לא יפרע עד שביא הגט משום חשש הפסד.

2. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף יז/א - דף יז/ב

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום מאי טעמא כל מעשה בית דין כמאן דנקיט שטרא בידיה דמי אמר ליה רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן ולא משנתינו היא זו הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה אמר ליה אי לאו דדלאי לך חספא לא משכחת מרגניתא תותה

3. ספר פרדס יצחק

(ה) **מתני'** הרי אלו לא יפרעו. יש צ' טעמים למה לא יפרעו וכמו שהארכתי לעיל (אות א'), לרש"י הטעם הוא דכיון דלא באה עס הגט חיישינן שהטעם דאין לה הגט הוא משום שכבר גבתה על ידו, ולהתוס' מיירי דליכא עידי גירושין ונאמן הבעל במיגו דאי צעי הוי אמר לא גירשתין, ובאמת למ"ד אין כותבין שובר איכא עוד טעם שלא יפרעו בל"ז גט כדי שלא יבא הבעל לידי הפסד במה שיסאר הגט צידה וכמ"כ התוס' (ד"ה הוציאה, גרס העמיד), ומ"מ בע"כ אין זה טעמו דמתני', שהרי מבואר במתני' דטענת הבעל היה פרעתי וע"ז קאמר התנא הרי זה לא יפרעו, אלמא דטעמא דמתני' הוא משום דנאמן הבעל לומר פרעתי, ולא משום חשש הפסד וכמו שכתבתי לעיל (אות א'), ד"ה (יותר צ"ע) ס"ד.

ו) כתנני רשב"ג אומר מן הסכנה ואילך ^{ס"ה} אשה גובה
כתובתה שלא בגט וכו'. לשיטת רש"י דכל הטעם
הבעל נאמן הוא משום דכיון דאין לה גט איכא ריעותא ואמרינן
דמסתמא כבר גזתה ע"י הגט וכמו שכתבתי לעיל (א"ח א' ד"ה ועין
ברש"י, לפי"ז מוצן היטב דברי רשב"ג, דמן הסכנה ואילך כבר
ליכא ריעותא ^{ס"ו}, דהטעם דאין לה הגט הוא משום הסכנה ^{ס"ז}, וגם
בפרוזבול אינו נאמן משום דריעא טענתיה וכמו שכתבתי לקמן (א"ח
י"ו, אבל להתוס' דסברי דהטעם דהבעל נאמן הוא משום דיש לו
מיגו כיון דאין שם עידי הגט, א"כ ל"ע אמאי מן הסכנה ואילך

אין הבעל נאמן, הרי מ"מ יש לו מיגו, ומאי איכפת לן במה שאינה
יכולה להציא הגט ועידי הגט, הרי מ"מ יש להבעל מיגו, ובאמת
זהו כוונת הגמ' להקשות אליבא דרב דסבר דהטעם הוא משום
מיגו, ומ"מ ל"ע מה שייך זה לרב, שהרי להתוס' זהו פשטא
דמתני' דטעמא דסיפא הוא משום מיגו ^{ס"ח}, ועיין בתוס' (ד"ה הוציאה
גט) מה שתירלו ע"ז.

5. דף על הדף כתובות דף פט עמוד א משנה: מן הסכנה וכו'.

יש לברר האם הפ"ל הוא שמאז שהי' גזירת המלכות נתקנה ההלכה שאשה גובה כתובתה שלא בגט ובעל חוב גובה חובו שלא
בפרוזבול גם אם הגזירה עברה, או שהפ"ל הוא שרק בזמן גזירת המלכות הי' כך הדין וכשהגזירה עברה השתנה גם הדין,
ובראשונים אין הדבר ברור, והרמב"ם (פ"ט דשמיטה ויובל הלכה כ"ד) פסק:

"המוציא שטר חוב אחר שביעית ואין עמו פרוזבול אבד חובו, ואם אמר היה לי ואבד נאמן, שמזמן הסכנה
ואילך בעל חוב גובה שלא בפרוזבול..."

מבואר להדיא, דהדין לא השתנה גם אם הגזירה חלפה. (ויש לציין שהרמב"ם לא מזכיר דין זה לגבי כתובה אלא רק לגבי
פרוזבול, ועמד בזה הלח"מ (פ"ז דאישות הכ"ו) ע"ש.

גם בפוסקים נראה כך. דהנה בשלחן ערוך אבן העזר סימן קנ"ד, (בסדר הגט סימן פ"ו) פוסק שצריך לקרוע את הגט שתי וערב אחרי שנמסר לידי האשה. והטעם
שמחמתו צריך לקרוע את הגט מובא בשו"ת תרומת הדשן, (פסקים וכתבים סימן מ') "... מה שנהגו לקרוע הגט, שמעתי ממורי הגאון בשם מהרי"ל הטעם שלא יבוא
לידי האשה ותבוא לגבות כתובתה, אבל מורי אומר דשמא זה הטעם הוא כדאיתא בפרק המקבל דבשעת הגזירה הוצרכו לקרוע. אף על גב דהאידנא הגזירה בטל. מכל
מקום נהגו לקרוע כבתחלה, וכן מצינו בתקיעת שופר שנהגו לתקוע אחר הקריאה משום גזירה, ואף על גב דהגזירה בטלה, המנהג לא בטל...". בשו"ת הרדב"ז
(סימן תתפ"א) מביא את שני הטעמים האלה בשם שו"ת תרומת הדשן, ומעתיק את דבריו כמעט אות באות. ונראה שדעתם היא: כשם שאף על פי שעברה הסכנה,
בכל זאת התקנה שהותקנה בשעת הסכנה שאשה גובה שלא בגט ובעל חוב שלא בפרוזבול לא בטלה, כמו כן המנהג לקרוע את הגט שהונהג בימי הסכנה, לא בטל אף
אחרי שעברה הסכנה.

6. שיטה מקובצת מסכת כתובות דף פט/א

וכתבו תלמידי רבינו יונה מן הסכנה ואילך כו' ... ועוד כתב דהא דאמרינן דמן הסכנה ואילך לא תימא דוקא בשעת הסכנה
אלא אפילו שלא בשעת הסכנה נמי תתחלה הוצרכו לעשות התקנה בשעת השמד ורצו שישאר לדורות דילמא גזרי שמדא
ודייק הכי מלישנא דקאמר ומן הסכנה ואילך ולא קאמר ובשעת הסכנה ועוד האריך בפירושו להביא ראיות מסוגית הגמרא
והרצית אותם לפני מורי הרב נר"ו ולא הודה לי. עכ"ל תלמידי רבינו יונה ז"ל:

7. רש"י מסכת כתובות דף פט עמוד א

פרוזבול - במסכת גיטין מפרש בפרק השולח גט (דף לד): הלל התקין פרוזבול כדי שלא תשמט שביעית שמוסר שטרותיו
לב"ד שיגבו מן הלוי חובו כל זמן שיתבענו דהשתא לא קרינן ביה לא יגוש שאינו תובעו כלום אלא הב"ד תובעו
שהפקירם היה הפקר והם יורדין לנכסיו.

8. תוספות מכות דף ג/ב

המוסר שטרותיו לב"ד - פירש הקונט' דהיינו פרוזבול ולא נראה דהא במסכת שביעית (פ"י מ"ב) תני המוסר שטרותיו לב"ד והדר קתני פרוזבול אינו משמט אלמא תרי מילי נינהו לכך נראה דתרי מילי נינהו ומוסר שטרותיו לב"ד מדאורייתא אינו משמט:

9. מרדכי על גיטין - אות שפ

[שפ] שאל רבינו חזקיה לרבינו אביגדור הכהן לבי נוקפי ונסתפקתי על מעשה באחד שהיה נושה בחבירו מכבר ז' שנים ועתה תובעו והוא משיב כי כבר [השמטה] השמיטתו ואמת שר"י פוסק שהשמטה נוהגת בזמן הזה אך בשנה השמטה לא בא אליו ולא אמר ליה משמט אני [עד שעברה השמיטה מ"י] ושמא כיון שעברה השמטה ולא אמר משמט אני תו לא מחויב להשמיט עד שמטה אחרת ולפי הענין **נראה דשביעית הפקעתא דמלכא הוא אע"ג דלא אמר משמט אני** וזו השיב לענין השמטת כספים קבלתי שהשביעית משמטת מאיליה אע"פ שלא אמר משמט אני. **אלא מצוה הוא דרמיא עליה [באמירה] דכתיב וזה דבר השמטה** ומ"מ אם בא להחזיר במוצאי שביעית כלשון המחזיר חוב בשביעית יאמר לו משמט אני כו' אבל אם לא בא להחזיר במוצאי שביעית כלשון המחזיר חוב בשביעית א"צ כלום דשמוט ועומד הוא דומיא דקתני התם בספא רוצה שגלה לערי מקלט ורצו אנשי העיר לכבדו יאמר רוצה אני משמע דלא רמי עליה לומר כן אא"כ רצו לכבדו כדי למונעם הכי נמי לא רמי עליה אא"כ בא להחזיר **אבל הדיבור אינו מעכב השמטה זכר לדבר נולד לו בכור בעדרו מצוה להקדישו אע"פ שכבר קדשו מאליו משעת לידה.**

הלוח, והעיר הגרי"ש אלישיב שדין זה הכתוב במשנה שאם טען המלוה שטר פרוזבול היה לי ואבד שפטור מלשלם, מובן הוא רק לשיטות הראשונים שהחוב נפקע מאליו, אם כן כשיש ספק אם נכתב פרוזבול או לא פטור הלוחה לשלם מספק כל זמן שהמלוה אינו מביא ראיה שהחוב קיים, אבל לשיטת היראים שהחוב לא נפקע מאליו, אם כן מוטל על הלוח להביא ראיה שהמלוה אמר משמט אני וכל זמן שלא הוכיח נשאר החוב בעינו ואם כן תמוה מדוע כתוב במשנה שפטור הלוח.

10. רש"י מסכת כתובות דף פט עמוד א

ש"מ - מדקתני גובה כתובתה בהוצאת גט ולא הייש לאיערומי מערמא והדרא ומפקא כתובתה בבי דינא אחרינא ותגבה לאחר מיתתו בתורת אלמנה לומר לא נתגרשתי ולא נפרעתי דהא ודאי בתורת גרושה לא הדרא גביא דהא קרענין לגיטא וכי הדרא מפקא לכתובתה בלא גט תנן מתני' הרי אלו לא יפרעו ומיהו הוה לן למיחש [שהיא] תמתינ עד שימות ותגבה בתורת אלמנה ומדלא הייש ש"מ כותבין שובר על כרחו של לוח ואינו יכול להשמיט עצמו לומר לא אפרע עד שתחזיר לי שטרי שמא תחזור ותוציאנו אלא אומרים לו פרע והוא יכתוב לך שובר ופלוגתא היא בכבא בתרא (דף קצא:): **וקיימא לן כמאן דאמר אין כותבין לפי שנמצא זה צריך לשמור שוברו מן העכברים.**

11. תוספות מסכת כתובות דף פט עמוד א

ש"מ כותבין שובר - פי' בקונטרס ואנן קי"ל דאין כותבין בכבא בתרא (דף קעא:): **ואין נראה לר"י דאדרבה התם משמע דקיימא לן דכותבין דקאמר האינדא דכתבין תברא כו' ומדמסיק הכי סתמא דהש"ס משמע דהכי הלכתא ונראה לר"י דה"פ ש"מ כותבין שובר ותיקשי למ"ד התם דאין כותבין ומדסיפא דקתני וזה אומר אבד שוברי לא הוה מצי למידק כ"כ דדלמא לא הזקיקוהו לפרוע ע"י שובר אלא ההוא לפניו משורת הדין עבד א"נ כל כמה דמצי למידק מרישא מדקדק וא"ת השתא דס"ד דאיירי במקום שכותבין כתובה היכי יפרש מתני' דאמאי גובה כתובתה בגט ולא בכתובה וי"ל דיפרש כר' יוחנן.**

12. ספר פרדס יצחק

(טו) **נבו' ליחוש דלמא מפקא לה לכתובתה וגביא בה. עיין** ברש"י דהקושיא הוא שתגבה עוד הפעם לאחר מיתתו בתורת אלמנה, אבל בתורה גרושה אינה יכולה לגבות, שהרי תנן בקיפא דאס אין לה גט לא יפרעו, וכיון שכבר החזירה הגט וקרעו אותו בפעם ראשונה, תו אינה יכולה לגבות עוד הפעם בתורת גרושה, אמנם עיין במהרש"א (בתוד"ה גט גובה, בריש דבריו) ^פ ומנהר"ס שיף (ברש"י ד"ה גובה) ושאר גדולי האחרונים ^פ שכתבו דהמוס' פליגי בזה על רש"י וסברי דסבר המקשן דהויאיה גט לאו דוקא וסגי גם בעידי גט ^פ, ולפי"ז קושית הגמ' הוא בפשיטות דניחוש שמא

תגבה עוד הפעם מהבעל גופא בתורת גרושה כיון דאינה לריכה להביא הגט ^פ.

[או הטעם שכתבתי בתוס' (אות קל"ב, ד"ה ונראה לומר)]. **פט.** והטעם שלא ניחא להו להתוס' לפרש כרש"י הוא משום דלרש"י לא תי' רב כלום על קושיתו וכמו שכתבתי שם (אות י"ז). **צ.** דע"י מה שיסאר הגט בידה לא יוכל לומר

13. חידושי הרישב"א מסכת כתובות דף פט עמוד א

רב אמר במקום שאין כותבין כתובה עסקינן. פירוש דהשתא לית לן למיחש דילמא מפקא שטר כתובתה, וכי תימא דמ"מ השתא גביא בגט ולבתר הכי גביא בעדי מיתה הוה ליה מלתא דלא אפשר וכל היכא דלא אפשר ודאי כותבין שובר.

14. תוספות מסכת כתובות דף פט עמוד א

גט גובה עיקר כתובה גובה תוספת - ומיירי מתני' בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין קשה לרשב"א כיון דאית ליה לרב בפ' גט פשוט (ב"ב קעא:) דאין כותבין שובר א"כ הוציאה גט ואין עמו כתובה לא תגבה אפי' מנה ומאתים עד שתחזיר לו הכתובה דיכול לבא לידי הפסד במה שנשאר שטר כתובה בידה כשתתאלמן תגבה שנית מנה ומאתים בעידי מיתה הואיל ושטר כתובה בידה דכי קאמר רב כתובה אינה גובה עיקר הנ"מ בגרושה דאית לה גט אבל אלמנה במאי תגבה עיקר אם לא בכתובה והם לא ידעו שהיתה גרושה דשנויא דמשנינן לקמן ביושבת תחת בעלה לא קאי ומיהו אי אמרינן לרב דאפי' אין כתובה בידה גובה עיקר אפי' בעידי מיתה אתי שפיר.

15. תוספות מסכת כתובות דף פט עמוד א

מיגו דיכול לומר לא גרשתיך - ורבי יוחנן נמי מפרש הכי כדפרישית לעיל ואם תאמר והאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גירשתי נאמנת ורבי יוחנן אית ליה דרב המנונא לעיל בפ' שני (דף כב: ושם) ובפרק התקבל (גיטין סד.) וי"ל דלא מהימנא אלא דווקא היכא דאין תובעת כתובתה אבל תובעת כתובתה לא מהימנא דשמא מחמת חימוד ממון אומרת כן והכי אמרינן בהאשה שהלכה (יבמות קיז. ושם) מת בעלי והתירוני לינשא מתירין אותה לינשא ונותנין לה כתובתה תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה דאדעתא דכתובה אתאי.

16. תוספות מסכת כתובות דף פט עמוד א

יכול לומר גירשתי ונתתי כו' - ואם תאמר ומאי מיגו הוא זה דאם יאמר לא גירשתיך יתחייב בשאר וכסות ועכשיו דאמר פרעתי פטור עצמו ויש לומר דכשאמר לא גירשתיך נמי פטור גם משאר וכסות דדמו לטענו חטין והודה לו בשעורים דקי"ל דפטור (שבועות דף לח:) וא"ת בפ' בתרא (לקמן קז:) דאמר'י האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה כו' גירשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה ואמאי ניהוש שמא בעלה היה אומר לא גירשתיך והוי טענו חטין והודה לו בשעורים ופטור ויש לחלק דשמא אם היה בא בעלה היה מודה לדבריה.

17. ספר קצות החושן סימן פח ס"ק י

שאינו חייב לו שעורים - והנה דעת הש"ע נראה שהוא משום הודאה הודאה התובע שאינו חייב לו שעורים. ואיכא למידק אם לא מחל במה יפטור משעורין אם יודע בעצמו שחייב לו. אמנם מדברי רבינו ירוחם נראה דאם יודע בעצמו שחייב שעורין צריך לשלם ע"ש שכתב בנתיב ג' חלק ב דלהרא"ש אם הנתבע מחזיק בטענתו ואומר שעורין חייב בשעורין ע"ש והא דפריך בש"ס הא לא מייתי ראייה שקיל כדאמר מזיק ולא משני כשהנתבע מחזיק בטענתו דכיון דקיימא לן פלגא נזקא קנסא אם כן כיון דיכול לחזור מהודאתו אפילו איכא עדים כיון שהנתבע נמי מודה וכמ"ש בס"ק ט אם כן הוי מרשיע עצמו ופטור בקנס. וכן אם חזר הנתבע מהודאתו ויודע בעצמו שחייב לו שעורין אינו יוצא ידי שמים עד שישלם לו כיון דלא מחל לו לפי טעמא דהודאה. ועיין בתוס' סוף פרק הכותב (כתובות פט. ב ד"ה יכול) גבי מגו דלא גרשתיך דהקשו דיתחייב בשאר כסות ותירץ דהוי טענו חטין והודה בשעורין. וקשה לפי טעמא דהודאה אם כן אם מחזיק בטענת שעורין יתחייב לשלם ואם יכחיש הבעל הכל לא יוכל דממה נפשך חייב או כתובה או שאר כסות. דבשלמא בחטין ושעורין ואיכא עדים שלוח או חטין או שעורין ותובע אומר חטין אם כן הנתבע אומר חטין אינו חייב וזוה אינו מכחיש העדים דלא ידעי מחטין בבירור ושעורים אינו חייב אע"ג דעדים ידעי שחייב על כל פנים שעורין כבר הוכחשו מן התובע דאומר שאינו חייב שעורין אבל באשה שידוע שזה בעלה היאך יוכל להכחיש שאינו בעלה כלל שהוא דבר הידוע וגם לבית דין ידוע. ועיין בתוס' (יבמות פח, א ד"ה אתא) שכתבו גבי בא הרוג ברגליו דלא שייך תרי כמאה בדבר הידוע לכל העולם. ואפשר דגם התם אע"ג דידוע שזה בעלה ואין הספק אלא אם גירשה או לא ואם כן ממה נפשך יש לה כתובה או שאר כסות כיון דלא מחלה מכל מקום נהי דהבעל אינו יכול להכחיש ולומר אין זו אשתי שהוא דבר הידוע ויכול לומר פרעתי שאר וכסות וכיוצא בטענה הפוטרת אע"ג דבעלמא אינו נאמן בשאר וכסות לומר פרעתי הכא כיון שהאשה כבר הודית שאין לה שאר כסות גם הבעל יוכל לומר איזו טענה הפוטרת. וזוה ניהא ליישב דברי התוס' סוף פרק הכותב בסברתם שכתבו דהוי טענו חטין וכו' והקשו מהא דאמרינן פרק בתרא דכתובות האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה גרשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה ואמאי דלמא הוי טעין בעלה לא גרשתיך והוי פטור גם ממזונות. ותירצו דשמא אם היה בעלה היה מודה לדבריה עכ"ל. ומה אעשה שלא הבנתי דבריהם דממה נפשך אם היה מודה גם כתובתה יותן לה תיכף ע"כ לאו מפיה אנו חייין ואמרינן דהבעל היה מכחישה לומר לא גרשתיך אם כן מזונות מאין יבא לה. והנה לדעת הרמב"ם (פ"ג מהל' טוען ה"ח) דאם הנתבע משיב אינו יודע אם חטין אם שעורין חייב בשעורין אם כן ניהא דהבית דין פטורין מלמיתב לה כתובה כיון דהם מסופקים שמא לא גירשה אבל מזונות מחויבים הבית דין ליתן לה, אבל לדעת הראב"ד ודעימיה אפילו תובע ברי ונתבע שמא נמי פטור משעורין קשה. ולפי מה שכתבנו ניהא דהיכא דהבעל טוען לא גרשתיך ועל השאר כסות פרעתי או נמחל לי פטור דאע"ג דאינו נאמן מכל מקום כיון שהאשה הודית שאין לה מזונות אין הבית דין נזקקין לה והבעל אינו מחויב לשלם כיון שטוען טענה הפוטרת בשאר כסות אבל היכא דאין הבעל לפנינו הוי הבית דין על השאר כסות כמחזיקין בטענת דלא גרשתיך אבל שאר כסות מגיע לה ומשום הכי ייבוי לה מזונות ודו"ק. מיהו כל זה לפי טעמא דהודאה אבל לפי טעמא דמחילה אעפ"י שמחזיקין בטענתו ויודע בעצמו שחייב הוא לו פטור אפילו לצאת ידי שמים כיון דכבר מחל לו. ומ"ש תוס' סוף פרק המניח (ב"ק לה, ב ד"ה לימא) דאפילו לרבה בר נתן דסבירא ליה טענו חטין והודה בשעורין פטור משעורין אפילו הכי חייב שבועה לר' גמליאל דלא בעי ממין הטענה ע"כ לאו משום טעמא דמחל סבירא ליה דאם כן אין כאן מודה כלל, אבל לפי טעמא דהודאה כיון דמודה לפנינו בחיובו מקרי כי הוא זה כיון דחייב הוא לצאת ידי שמים וכמ"ש בסמ"ק פ"ג ודו"ק היטב. ועמ"ש בסק"ד:

18. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב מר קשישא מר ינוקא. כתב ברש"י שני בנים היה לרב חסדא, ושם שניהם שוין אלא שהגדול קורין מר קשישא, ולצעיר קורין מר ינוקא. מבואר מהכא שלא הקפידו שלא יהיו שמותיהן שוין. ועי' בפתחי תשובה (יו"ד סי' קטז סק"ו) דיכול לקרות שני בנים בשם אחד, ומ"מ יש לחוש לעין הרע. ויש הרבה דברים כאלו דבזמן הגמ' לא הקפידו, ובספר חסידים כתוב לדקדק בהם, וכבר דן בזה בתשו' נודע ביהודה (מהר"ת סי' עט). ועי' מה שכתבנו בשמ"ב (ח"ד סי' קמה

ס"ק טו, יז), ואפשר להכא כיון דלגדול קורין מר קשישא ולהצעיר מר ינוקא, זה בעצמו הוי שינוי וכמו שכתבנו (שם) דכל שיש איזה שינוי או שם נוסף אין להקפיד, ומצינו במס' ב"ב (קעב.) שני יוסף בן שמעון כעיר אחת אין יכולין להוציא שט"ח עליהן וכיצד יעשו אם אחר מהן כהן יכתבו כהן. ובדר"ת (שם ס"ק מח) הביא מס' מילי דחסידותא (להגה"ק מבוטשאטש) דאם אינו ממש כשם ההיא אין להקפיד. ויש דברים דבזמן הגמ' הקפידו ובזמננו אין מקפידין מצינו כזה במס' שבת (פ"ד) ובמס' פסחים (פ"י).

19. שו"ת ציץ אליעזר חלק יא סימן נו

אם מותר לקרוא לאח ואחות בשם שרשי אחד אחרי שם אביו או אמו.

נשאלתי באחד שכשנולדה לו בת, וחשש לפן לא יוליד עוד זכר, נתן לה שם אליעזרא אחר אביו שהיה שמו אליעזר, ולאחר מיכן נולד לו בן זכר ורצונו כעת לקרוא לו בשלימות אחר שם אביו אליעזר, אם אפשרי הדבר, או לא. וכיוצא בזה נשאלתי כמה פעמים בכל כדומה לזה.

(א) והנה בעצם הדבר אם אפשרות לאדם לקרוא לב' בניו בחייהם בשם אחד בתחילת העיון נופל במחשבה להביא ראיה להיתרא מהא דרב חסדא קרא לשני בניו בשם אחד, לאחד מר ינוקא ולשני מר קשישא, ומפרש רש"י בכתובות ד' פ"ט ע"ב וז"ל: שני בנים היו לרב חסדא ושם שניהם שוין אלא שהגדול קורין לו מר קשישא ולצעיר קורין לו מר ינוקא עכ"ל. הרי בהדיא שרב חסדא קרא לשני בניו בחייהם בשם שוה אחד מר. ורק להיכרא להבחין למי שקוראים היו קורין לגדול בשם ליווי של קשישא ולקטן בשם ליווי של ינוקא, ורש"י לא כותב אפילו שרב חסדא בעצמו הוא שהוסיף להם שם ליווי זה, אלא כותב בלשון רבים היו קורין והיינו דבני האדם המה שהוסיפו להם שם ליווי זה להיכרא. אבל רב חסדא בעצמו בנתנו להם שם קרא להם בשם שוה מר בלי כל שם ליווי.

(ב) אולם ראיתי בפתחי תשובה ביו"ד סי' קט"ז סק"ו שמביא בשם ס' שו"ת אדני פז סי' כ"ה וסי' ל"ד שבפנים הספר כתב דיכול אדם לקרות שני בנים בשם אחד בין מת אחד או שניהם חיים, אבל בהשמטות הוסיף וכתב דמ"מ בשניהם חיים יש לחוש משום עין הרע ובאם מת אחד אין לקרוא לשני בשם זה משום ריע מזלא ע"ש, ואין בידי גוף ספר אדני פז לעיין בו, וצריך לומר לפי דבריו שפירש שזהו ג"כ הטעם שהוסיפו שם ליווי לבני רב חסדא משום עין הרע ולא רק משום היכר. וז"ש רש"י בלשון היו קורין הכוונה להוריהם שהמה הוסיפו לקרוא להם בשם ליווי משום עין הרע, אע"פ שלדעתי אי משום טעמא דעין הרע בסימון סימן כזה יש יותר חששא לזה שהרי מבליטים עי"כ ביותר שיש לו שנים בשם זה. עכ"פ גם לפ"ז נשמע מיהת דכל שיש להם הוספת שם, וה"ה ממילא גם שינוי שם כל שהו האחד ממשנהו אין קפידא...

20. שו"ת חתם סופר חלק ג (אבן העזר א) סימן צ

...והשתא כיון דאמר ר' שמואל שאותו שנסע עמו הי' שמו יוסף חתן ר' שמואל קאשניצר אע"ג דלא ידע בן מי זה מ"מ כיון שאמר שהוא חתנו של ר' שמואל הוה כבנו דאין מקום לחלק בין חתנו לבנו אלא כשאין ר' שמואל קאשניצר לפנינו אז י"ל דוקא יוסף בן שמעון הא דלא חיישינן משום דמסתמא אין לשמעון שני בנים ששמותיהם שוים דהיינו יוסף דלא שכיחא כלל שיהי' לאב א' ב' בנים בשיווי שמות וע"ד הזרות מצינו מר קשישא ומר ינוקא בני ר' חסדא עיי' רש"י בכתובות פ"ט ע"ב משא"כ בחתנו אפשר שיהי' לחותן א' שני חתנים ושמותיה' שוים ...

21. שערים מצויינים בהלכה

אשתו ארוסה, לא אונן ולא מיטמא לה. פרש"י לא אונן ליאסר בקדשים. צ"ע דבכל המקומות בש"ס דמובא ברייתא זו, פרש"י כמו הכא ליאסר בקדשים, והא אפי' במעשר הקל אסור דכתיב (תבא כו-יד) "לא אכלתי באוני ממני", וכן איתא במשנה (ברכות ריש פ"ג) דפטור מכל מצות שבתורה קר"ש ותפלה ותפילין ובהמ"ז, וגם אסור להחמיר על

עצמו כמש"כ בשו"ע (יו"ד סי' שמא), ולמה לא נקט דברים אלו, ונראה דאפשר לומר דלענין איסור קדשים איכא איסור לאו דילפינן ממעשר הקל וכמש"כ ברמב"ם (מע"ש פ"ג ה"ז), משא"כ הא דפטור מקר"ש ותפלה כו', ליכא איסור לאו אע"ג דאיכא איסור משום כבוד מתו, והוא טריד בו, ומה"ט כשבת דאסור בקבורה ליכא איסור אנינות. אבל לענין אנינות ליאסר בקדשים לא מצאתי ברמב"ם ה' מע"ש וה' ביאהמ"ק דכשבת יהא מותר בקדשים, לכן נקט איסור אכילת קדשים, וכן במס' פסחים (צא:) תנן אונן טובל ואוכל את פסחו לערב אבל לא בקדשים, משום איסור אנינות לילה מדרבנן, ולגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת, ולא מחלק דאם חל פסח כשבת מותר. והא דלא נקט מעשר י"ל דכיון דאסור בקדשים ממילא ידעינן גם במעשר דהא קדשים ממעשר ילפינן. ועוד דבקדשים שייך בכל יום משא"כ מע"ש דאינו אפי' בכל שנה.

22. דף על הדף כתובות דף פט עמוד ב

בגמ': אשתו ארוסה וכו' ולא מיטמא לה, וכן היא לא אוננת ולא מיטמאה לו. רש"י כאן פירש דודאי דלא הוזהרו בנות כהונה ליטמא, אלא הכוונה דאין לה מצוה וחיוב, ורק בנשואה יש לה מצוה וחיוב ליטמא. ורש"י ביבמות כתב דלא מיטמאה ברגל וזה איסור, משא"כ נשואה נטמאת לו דמצותה בכך.

והנה דעת הרמב"ם דהמצוה שיש ליטמאות זה הכל למי שהוזהר שלא ליטמא, הוא מחוייב בקרובים, אבל אשה שלא הוזהרה כלל אין לה מצוה. ולפי"ז צ"ב מאי נפק"מ בין ארוסה לנשואה.

והנה לא ליטמאות ברגל טעמו משום דיש מצוה לאכול שלמי שמחה. והנה דעת הראב"ד דאשה אין לה מצוה בשלמי שמחה, אלא מצוה על בעלה לשמחה. א"כ לפי"ז מותר לה ליטמאות גם ברגל, והראב"ד לשיטתו. אבל דעת הרמב"ם דחייבת בשלמי שמחה מצד עצמה, וא"כ מובן דברגל צריכה להיות טהורה, א"כ משו"ה אינה מיטמאת דאיסור יש בדבר, ורק עדיין קשה דמשמע דנשואה נטמאת.

והנה הלח"מ כתב דנשואה מותר לה ליטמאות ולא כארוסה, ולכא' צ"ב א' איכא איסור בארוסה למה מותר בנשואה, הא אין לה מצוה, ולמה מותר לה ליטמאות. ולכא' ה' אפשר לומר דהרי השתא אוננת היא וא"כ שלמי שמחה הרי אין יכולה לאכול ומשו"ה מותרת ליטמא, ואין הכוונה לומר כיון דהשתא אין מחוייבת כבר יכולה ליטמא, דאין זו סברא, דהרי שאר הימים יכולה לאכול שלמי שמחה, ונמצא גורמת שתהיה טמאה שלא תוכל לאכול נמי בשאר הימים, אלא הכוונה לומר דודאי לאלו הסוברים דחייב לטהר ברגל הוא מהלאו דובנבלתם לא תגע, א"כ ודאי דאסורה ליטמאות משום העתיד דבלאו הוא, אבל לשיטת דאין זה 'לאו' אלא 'עשה' דושמחתם, א"כ בעשה אפשר דכיון דעכשיו אין העשה, אינה צריכה לדאוג ליום המחר כיון דעכשיו אין לה מצוה זו, משו"ה מותר לה ליטמאות, משא"כ בארוסה ליכא דין אנינות כלל. אמנם קשה לומר דזוהי כוננת הלח"מ, ודבריו צ"ב.

וצ"ל דאה"נ ורק נקט דאסור להיטמאות ואגב גררא נקטה באירוסין.

והנה הרא"ש בשלהי יומא הביא בשם רב עמרם גאון דעל טבילה בערב יוה"כ מברך על טבילתו. והקשה עליו, הדא דלא מציינו ברכה זו בגמ', ועוד דאי משום ר' יצחק דחייב אדם לטהר עצמו ברגל הרי הדין הוא דמכל טומאות צריך הוא לטהר ומטומאת מת אינו נטהר בטבילה זו, שהרי צריך אפר פרה, וא"כ לא רווח לן בזה. ולכא' אי החיוב לטהר עצמו ברגל הוא מדין שלמי שמחה, א"כ מאי שייכא טבילה זו ליוה"כ, ומאי שייכא אהדדי כלל. וצ"ל דאה"נ דהטהרה ברגל הוה דין בפנ"ע שיהיו ישראל טהורים ברגל. (הערות הגרי"ש אלישיב שליט"א)